

Tillsyn av tobak och folköl inom Hörby kommun
2008

RAPPORT 2009-1

Inledning

Ett tillsynsprojekt har utförts i 21 butiker av miljökontoret, i Hörby kommun. Livsmedels- och hälso-skyddsinspektör Ingrid Lindfors har utfört projektet och sammanställt rapporten.

I projektet har även Johanna Nilsson, fältarbetare inom socialen samt två ungdomar Filip Eriksson och Max Bjöverud, båda fyllda 18 år, medverkat genom att de utförde provköpen av tobak och folköl.

Verksamheterna som ingick i projektet är samtliga registrerade verksamheter med tobak och/eller folkölsförsäljning.

Bakgrund och syfte

Syftet med tillsynen är att kontrollera att verksamhetsutövarna följer tobaks- och alkohollagen vid försäljning av tobak och folköl i detaljhandel. Detta projekt är speciellt inriktat på kontroll av att försäljning inte sker till personer under 18 år genom att kontrollera att legitimation begärs av alla som är under 25 år genom provköp av ungdomar.

I god tid innan inspektion och provköp skulle utföras sändes information ut till butikerna (detaljhandel) om vilka regler som gäller vid försäljning av tobak och folköl. Se bilaga 1 och 2.

Anmälan om folköl skall göras enligt 5 kap 6 § alkohollagen 1994:1738. I Hörby kommun har miljönämnden tillsyn över försäljning i butik. I övrigt är det socialnämnden som har tillsyn över alkohollagen.

För att få sälja folköl skall verksamheten vara registrerad/godkänd för detaljhandel med livsmedelsförsäljning samt ha ett brett och blandat livsmedelssortiment. Chips, godis, kakor, kaffe och läsk räknas inte till livsmedelssortimentet i detta sammanhang.

Anmälan om tobaksförsäljning skall göras till miljökontoret enligt 12c § Tobakslagen 1993:581.

Förändring i tobakslagen kom 2007-05-04 och gäller nu även för tobak till vattenpipa. Varningstexter skall finnas i enlighet med FHI:s (folkhälsoinstitutet) föreskrifter (FHIFS 2001:2 och FHIFS 2002:4). Varningstexten ska alltid finnas på två sidor av varje tobaksförpackning.

Enligt alkohol- och tobakslagen skall verksamhetsutövaren utöva egenkontroll för tobak- och folkölsförsäljningen. Verksamhetsutövaren skall se till att den som säljer tobak- och folköl har kunskaper om att kunna bedöma ålder på den som köper samt be om deras legitimation när så behövs men även kunna avvisa de som inte har fyllt 18 år eller inte kan uppvisa legitimation.

Det skall vara tydlig skyltning om 18 års gräns, skyltarna skall även vara placerade, klart synbara och i anslutning till kassan.

Varningstexten och liknande på förpackningarna skall vara på svenska. I en cigarettförpackning ska det vara minst 20 cigaretter och cigaretter får inte säljas styckevis .

Förbud gäller för reklam utanför säljställen eller i skyltfönster. Här har Konsumentverket den centrala tillsynen.

I egenkontrollen skall det ingå kontroll av att skyltar om 18 års gräns för försäljning är synlig och tydligt placerade. Att information getts till personalen om vad som gäller om 18 års gräns skall vara antecknat i egenkontrollen. Egenkontrollen är verksamhetsutövaren skyldig att utföra.

Genomförande

Projektet genomfördes från september-december 2008. Samtliga verksamheter som besöktes var registrerade för tobak och/eller alkoholförsäljning. Inspektionerna genomförs oanmälda. Inspektion genomfördes i 19 butiker, 2 butiker var stängda när vi utförde kontrollen. Vi hade två provköpare till vår hjälp samt Johanna Nilsson, fältarbetare, som är van vid att arbeta med ungdomar. Nu fick hon även möjlighet att träffa butiksinnehavarna.

Provköparna gör observationer i butiken och noterar hur många kassor det finns. Om det finns skyltar eller dekaler om 18-årsgräns för inköp av tobak/folköl och var dessa var uppsatta. Hur många som stod i kön när de skulle handla. Om expediten var en man eller kvinna och vilken ålder personen har. Sedan fyller de i om hur expediten agerade när de gjorde sina provköp eller om de blev ombedda att visa legitimation. Fick de köpa cigaretter och hur mycket kostade de. Om de fick kvitto var också av vikt. Allt fylls i på provköpsrapporten. Bilaga 3

När sedan provköparna kom tillbaka till bilen och hade fyllt i provköpsrapporten gick vi tillsammans till butiken och talar om att vi utfört provköp och gjorde eventuellt återköp. Inspektören gjorde då tillsyn över om det är rätt ägare registrerad och om det är ansvarig/ägare som jag pratade med, samt om marknadsföringen var bra eller hur de hade dekaler och information om 18 års gräns. Kontrollerade om matutbudet var tillräckligt vid försäljning av folköl samt om det fanns ett egenkontrollprogram som används aktivt. Bilaga 4

Tidigare tillsynsresultat av tobaksförsäljning 2005

- Av de 20 ställena som besöktes, har 18 tobaksförsäljning, av vilka det är 7 som inte gjort anmälan. Detta berodde främst på att de som övertagit tidigare anmälda verksamhet inte anmält att de säljer tobak.
- Endast 1 av dessa 18 verksamheter hade ett egenkontrollprogram som följdes upp.
- Det var ingen eller bristfällig skyltning om 18 års gräns för köp av tobak hos 14 av verksamheterna .
- En verksamhet sålde cigaretter i småförpackning (små förpackningar försvinner 1/1 2006).
- Ingen av verksamheterna sålde styckvis eller felmärkta cigaretter (alla hade svensk märkning).
- En verksamhet hade reklam på utsidan av butiken.

Tidigare tillsynsresultat av folkölsförsäljning 2005

- Av de 20 ställena som besöktes har 15 folkölsförsäljning.
- Samtliga har registrerad detaljhandel.
- 2 verksamheter har inte blandat livsmedelssortiment som krävs för att få sälja folköl.
- 3 av verksamheterna har inte anmält sin folkölsförsäljning.
- 4 av de 14 ställena hade inte information till kund om 18 års gräns för köp av folköl.
- 3 av verksamheterna har egenkontrollprogram för försäljning endast 1 följer upp sina rutiner.

Resultat från tillsyn 2008

- I Hörby kommun finns det registrerat 21 butiker med försäljning av tobak och 15 butiker med försäljning av folköl. När kontrollen utfördes var 2 butiker stängda (1 är öppen under sommaren, 1 är öppen några timmar i veckan enligt en skylt på dörren).
- Sammanlagt utfördes 31 provköp fördelat vid tre olika tillfällen. Provköpen bestod av öl, cigaretter, snus eller tobak till vattenpipa.
- 13 provköp genomfördes helt då de 31 provköpen gjordes. De som expedierade frågade i dessa fall inte efter legitimation eller ålder på provköparen.
- Brister i egenkontrollen förekom inom 13 av de 19 butikerna. De övriga 6 hade ett fungerande egenkontrollprogram.
- Vid besöken var det 10 ägare som själv stod i butiken. Samtliga har anmält sin försäljning till miljökontoret. Expediterna var i åldrarna från 18 år-60 år, övervägande var mellan 30-60 år. Av expediterna var det 6 personer av 19 som var män.
- 5 av butikerna saknade helt dekaler eller annan information om 18 års gräns för tobak och/folköl. Dekaler och information lämnades vid besöket.
- 1 butik hade reklam om tobak som inte är tillåten (på dörren) vilket påpekade och rättades till omedelbart.
- 1 butik hade för lite livsmedelssortiment för att sälja folköl. Expediten menade att varorna tagit slut och de väntade nya varor på måndag. Platsen för nya varor var dock minimal.

Åtgärder/uppföljning

Uppföljning kommer att ske under våren då redovisning av resultatet och ytterligare information vad gäller egenkontrollen och vad som händer när de inte följer lagstiftningen kommer att ges vid ett samlat informationsmöte för företagen.

Det är viktigt att ge information så att företagarna kan reglerna och förstår varför de måste ha egenkontroll och kontrollera legitimation, ålder o s v. Samt att de blir medvetna om att om de inte följer reglerna finns det straffsanktioner..

Vid informationsmötena kommer även alkoholhandläggaren, fältarbetaren, skola och polis att beredas möjlighet att närvara.

Regler för tobaksförsäljning

▲ Miljökontoret

Förbud om att sälja tobak till personer under 18 år kom 1 januari, 1997. Tobakslagen har här- efter ytterligare stärkts med förbud av rökning på restauranger. Reklam t.ex. light, bild på snusförpackning och om billiga cigaretter är förbjudet att ha på dörr eller fönster, Det har även blivit förbjudet att öppna förpackningar för att sälja styckvis av cigaretter. Senast kom det regler som även gäller tobak för vattenpipa.

Den som köper tobak skall ha fyllt 18 år.

Följande regler gäller för tobaksförsäljning:

Försäljningen ska vara anmäld till miljökontoret,

Ni ska utöva egentillsyn enligt ert egentillsynsprogram,

Kontroll ska ske av alla (begär legitimation) som ser ut att vara yngre än 25 år,

Skyltning om 18 års gräns skall vara tydlig och klart synbar, och vara placerad i anslutning till kassan,

Ni får inte skylta i eller utanför butiken eller i skyltfönster om försäljning (reklam),

Alla som arbetar med försäljning av tobak ska ha fått information ha kunskap om vad som gäller enligt tobakslagen,

Cigaretter får inte säljas styckvis,

Varje cigarettpaket ska innehålla minst 19 cigaretter,

Cigarettpaket, snus, tobak för vattenpipa, tuggtobak och liknande ska vara märkta på svenska och med varningstext.

Tobak får inte säljas till den som man misstänker skall lämna över till annan person som inte fyllt 18 år.

Det ska finnas kassarutiner, vad behöver personalen tänka på för att undvika att langning sker.

Dokumentera när personalen fått utbildning, kontrollerat skyltar m m.

Tillsyn utövas av kommunen och här i Hörby är det miljönämnden som har direkta tillsynen av dels lokaler och dels handel enligt 12a § tobakslagen. Kostnad för tillsynen är enligt fastställd timtaxa.

Du har laglig rätt att vägra sälja tobak, om du misstänker att det bryter mot reglerna i tobakslagen.

Var uppmärksam på om det samlas ungdomsgång utanför butiken. Risken finns då att en person med rätt ålder handlar tobak och lämnar över till ungdomar under 18 år.

Regler för folkölsförsäljning

▲ Miljökontoret

Lokalen där försäljning av folköl sker ska vara registrerad eller godkänd av miljökontoret. Det krävs även att det finns ett blandat och brett matvarosortiment d v s mejeriprodukter, charkvaror, torrvaror, grönsaker, frukt, stort urval av konserver, djupfrysta matvaror, pizzor, piroger, smörgåsar och portioner av hämtmat. Kaffe, the, chips, godis, kakor och glass räknas inte som matvarosortiment Folköl har en volymprocent som överstiger 2,25 men inte 3,5. En burk folköl 3,5 % innehåller lika mycket alkohol som 4 cl 40 % sprit.

Den som köper folköl i detaljhandel skall ha fyllt 18 år.

Följande regler gäller för folkölsförsäljning:

Försäljningen ska vara anmäld och livsmedelsanläggningen godkänd/registrerad av miljökontoret.

Ni ska utöva egentillsyn enligt ert egentillsynsprogram,

Kontroll ska ske av alla (begär legitimation) som ser ut att vara yngre än 25 år,

Skytning om 18 års gräns skall vara tydlig och klart synbar där folköl finns placerad samt placerad i anslutning till kassan,

Ni får inte skylta i eller utanför butiken eller i skyltfönster om försäljning (reklam),

Alla som arbetar med försäljning av folköl ska ha fått information och ha kunskaper om vad som gäller enligt alkohollagen,

Det krävs ett blandat livsmedelssortiment och andra drycker som t ex lättöl, läsk och vatten.

Ni får inte sälja till personer som är berusade av alkohol eller påverkade av annat berusningsmedel.

Folköl får inte säljas till den som man misstänker skall lämna över till annan person som inte fyllt 18 år.

Det ska finnas kassarutiner, vad behöver personalen tänka på för att undvika att langning sker.

Dokumentera när personalen fått utbildning, kontrollerat skyltar m m.

Tillsyn utövas av kommunen och här i Hörby är det miljönämnden som har den direkta tillsynen av försäljning eller tillhandahållande av folköl i detaljhandel (butiker) enligt (1994:1738) 5 kap 6 § alkohollagen.

Kostnad för tillsynen är enligt fastställd timtaxa.

Du har laglig rätt att vägra sälja folköl, om du misstänker att det bryter mot reglerna i alkohollagen.

Var uppmärksam på om det samlas ungdomsgäng utanför butiken. Risken finns då att en person med rätt ålder handlar folköl och lämnar över till ungdomar under 18 år.

HÖRBY KOMMUN

PROVKÖPSRAPPORT – TOBAK/FOLKÖL

Köpare: _____

Affärens namn: _____

Affärens adress: _____

Datum för besöket: _____ Vi var där klockan: _____

Att observera i affären

1. Hur många kassor fanns det i affären (inkl. obemannade)? _____ st

2. Fanns det någon skylt eller dekal om 18-årsgränsen för inköp av tobak/folköl uppsatt?

Nej

Ja vid cigaretterna

Ja vid ölen

Ja vid kassan

Ja vid dörren

3. Hur många stod det i din kö? _____ personer

4. Var expediten en man eller kvinna? Kvinna Man

5. Hur gammal var expediten? Ca _____ år

Resultat

6. Frågade expediten om din ålder? Ja Nej

7. Blev du ombedd att visa legitimation? Ja Nej

8. Fick du köpa cigaretter? Ja Nej

9. Hur mycket kostade cigaretterna? _____ kr

10. Fick du kvitto? Ja Nej

Underskrift av köpare: _____

Underskrift av tillsynspersonal: _____

Namnförtydligande tillsynspersonal: _____

HÖRBY KOMMUN

TILLSYNSRAPPORT

ALLMÄNNA UPPGIFTER

Försäljningsställe: _____ Orgnr: _____
 Ägare: _____ Pratad med: _____
 Adress: _____

VERKSAMHET

Tobak Folköl

TILLSYNSTYP

Reguljär tillsyn Påkallad tillsyn

Skäl till påkallad tillsyn: _____

TILLSYN

Ja Nej

Ja Nej

Rätt ägare registrerad

Marknadsföring ok

Pratad med ansvarig/ägare

Dekaler om åldersgräns

Finns bevis om anmälan

Matutbudet ok (folköl)

Ja Nej

Finns egenkontroll – egentillsynsprogram

Används programmet aktivt

Lämnades ett program vid besöket

Har programmet gått igenom med ansvarig

Försöker många underåriga köpa

Hur ofta informeras personal om reglerna

Vid vilken ålder kontrolleras legitimation

Lämnades information om reglerna

Lämnades information om uppföljning

Framkom andra problem

ANTECKNINGAR

UNDERSKRIFT

Tillsynspersonal _____ Namnförtydligande _____